

Список використаних джерел

1. Дудченко В. В. Традиція правового розвитку: плюралізм правових вчень / В. В. Дудченко. – О. : Юрид. л-ра, 2006. – 304 с.
2. Козюбра М. І. Праворозуміння: поняття, типи та рівні / М. І. Козюбра // Право України. – 2010. – № 4. – С. 10– 21.
3. Зорькин В. Д. Позитивистская теория права в России / В. Д. Зорькин. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1978. – 270 с.
4. Аракелян М. Историзм как принцип и метод в исследовании института адвокатуры / М. Аракелян // Юридичний вісник. – 2011. – № 4. – С. 40– 44.
5. Васьяковский Е. В. Организация адвокатуры : в 2 ч. / Е. В. Васьяковский. – СПб. : Изд-е Н. К. Мартынова, 1893. – Ч. 1– 396 с.

ОСТАПЕНКО Т. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук

ПРОЦЕС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА СТАТУТОМ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО 1588 р.

У Великому князівстві Литовському виконання зобов'язання забезпечувалося різними засобами. У деяких випадках договір скріплювали печаткою. Використовувалася також застава. Саме застава у Великому князівстві Литовському була основною формою забезпечення виконання зобов'язань. Литовський статут 1588 р. розрізняв заставу рухомого та нерухомого майна. Об'єктом застави могли бути речі, які належали заставодавцю на праві власності. До нерухомого майна, що підлягало заставі, входили: землі, ліси, водойми, рибні ставки, промислові заклади та господарські будівлі. Застава рухомих речей в юридичній термінології Литовських статутів позначалася терміном «заклад». Застава на нерухоме майно, відповідно до Литовських статутів, була у двох формах:

1. Передання заставленого майна кредитуру та надання йому права використання сслян за рахунок процентів за договором, а також права провести цесію — передати права іншому кредитурові.

2. Застава у формі запису боргів у судові книги без передання майна кредитуру, тобто іпотека. Іпотека з'явилася в Литовських статутах унаслідок рецепції римського приватного права. У Стародавньому Римі боржник мав право продати заставлену річ і за рахунок отриманих грошей розрахуватися з кредитором. Крім того, за римським приватним правом боржник мав можливість заставляти одну й ту саму річ кілька разів різним кредиторам [1, с. 23].

Практика застосування Литовських статутів на українських землях у XIV–XIX ст. засвідчила, що місцеві феодали часто використовували заставу як форму тимчасового володіння людьми. Феодално залежні селяни, які перебували під заставою, називалися «заставними». Третій Литовський статут 1588 р. визначив порядок оцінки людей і передавання їх у володіння іншим особам унаслідок стягнень із поміщика за борговими зобов'язаннями. Кожен Литовський статут містив окремий розділ про застави: у Першому Литовському статуті це був десятий розділ, а в Другому та Третьому — сьомий. Для регулювання заставно-зобов'язальних правовідносин у Литовських статутах вживали спеціальні юридичні терміни: «застава», «заставить», «закупать», «речь заставная», «имение закупленное». Особа, яка віддавала своє майно під заставу, тобто заставодавець, іменувався у Литовських статутах — «хто речъ заставную заставиль», а заставодержатель — «хто маючи отъ кого заставе имение». Заставодавець мав бути власником майна, переданого в заставу. Вдова, що отримувала маєток як «віно», також мала право здати його під заставу. Заставодержатель мав право вчинити субзаставу, тобто заставити заставлене йому майно іншій особі. За загальним правилом, у ролі заставодержателів виступали шляхтичі, однак, крім них, цю функцію могли виконувати інші люди — купці, міщани християнської віри, а також євреї. У ст. 7 сьомого розділу Третього Литовського статуту зазначалося: «Теж купці, міщани і євреї зі шляхти ресстрами боргів ніяких вимагати не повинні, і не зможуть, крім як за записами певними...» [4, с. 261].

Застава — вид забезпечення зобов'язання — набувала чинності через укладання договору позики. Застава, згідно з правовими нормами Литовських статутів була умовою договору позики, а не самостійною цивільно-правовою угодою. Литовські статuti вимагали письмової форми запису про заставу, який занотовувався в судові книги. Цей практичний захід забезпечував чіткий порядок вирішення судом спорів, що могли виникнути на підставі заставних відносин.

Рухомі речі могли передаватися під заставу без письмового засвідчення посадових осіб. Натомість запис про заставу нерухомого майна мав містити підписи та печатки заставодавця і трьох або чотирьох свідків. Записи про заставу занотовували в судові книги земських судів. Між сесіями земського суду судові книги буди закриті, тому дозволялося в міжсесійний період за необхідності вносити записи про заставу в книги гродських судів, а потім, на черговій сесії земського суду, цей запис занотовували також у його судові книги [3, с. 120].

Законодавство Великого князівства Литовського, а відтак Речі Посполитої, передбачало, що заставодержатель, упродовж дії застави, мав право користуватися заставленим маєтком, а отже, отримував з нього прибутки. Він також мав право поліпшити його стан, а після припинення застави заставодавець повинен був повернути йому витрачені на це кошти. За погіршення стану заставленого майна заставодержатель

не відповідав, якщо це відбувалося не з його вини. Початком користування заставодержателя заставленим майном вважався час проведення процедури вводу у володіння. Заставодержатель також мав право передати свої права третій особі без згоди заставодавця. Тобто заставодавець мав право провести цесію — цивільно-правову дію, рецептовану в Литовських статутах з римського приватного права. Передбачалися випадки, коли застава могла бути припинена: виконання основного боргового зобов'язання за договором, про яке передбачалась застава як його забезпечення; завершення строку, на який її було укладено. Смерть учасників застави не мала наслідком припинення цього виду забезпечення виконання зобов'язань.

Список використаних джерел

1. Бойко І. Й. Правове регулювання цивільних відносин в Україні (IX-XX ст.) / І. Й. Бойко. – К.: Атіка, 2013. – 348 с.
2. Данілецький Г. В. Литовські статuti та вплив їх на сучасне законодавство / Г. В. Данілецький // Право України. – 2000. – № 4. – 160 с.
3. Жук В. В. Литовские Статуты как памятники украинского законодательства / В. В. Жук // Становлення правової держави в Україні: Проблеми та шляхи вдосконалення правового регулювання. – 2001. – Вип. 4. – 245 с.
4. Майкут Х. В. Інститут забезпечення зобов'язань на українських землях за Статутами Великого князівства Литовського / Х. В. Майкут / Актуальні проблеми держави і права : Збірник наукових праць. Вип. 49 – Одеса: Юридична література, 2009. – 536 с.
5. Музиченко П. П. Правова система Литовсько-Руської держави / П. П. Музиченко // 36. наук. праць «Проблеми педагогіки вищої медичної освіти в вузах України». – Одеса, 1995– 348 с.

ПОПСУЄНКО Л. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави та права,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ РИМСЬКОГО ІМПЕРАТОРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЦЕРКВУ

Римська імперія була одним з унікальних явищ в історії розвитку державності і права. На прикладі вивчення права та законодавства Стародавнього Риму можна знайти варіанти наукового вивчення і вирішення сучасних проблем розвитку права, політики, економіки, релігії та багатьох інших. Особливої уваги слід приділити саме імператорському